

El centenari de Bernat Vidal i Tomàs

L'aportació literària d'un intel·lectual imprescindible

per Pere Rosselló Bover

Enguany en fa cent que naixia a Santanyí Bernat Vidal i Tomàs, escriptor, investigador i promotor de la cultura catalana a Mallorca en els difícils anys de la postguerra. Un retrat de 1943.

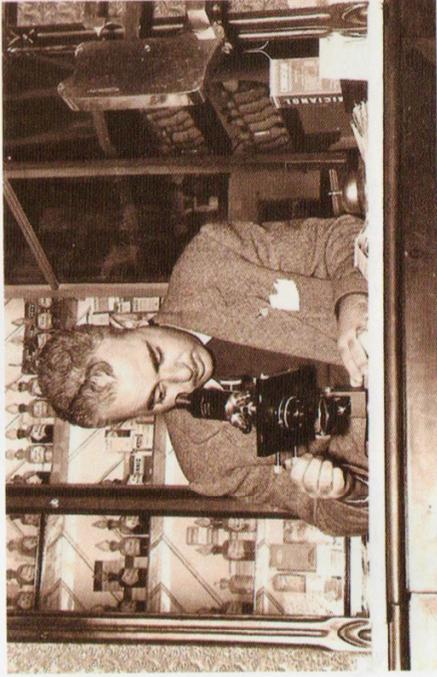
Fenguany es compleixen cent anys del naixement de Bernat Vidal i Tomàs, escriptor, investigador i promotor de la cultura catalana a Mallorca durant els difícils anys de la postguerra. Vidal va néixer a Santanyí el 12 de novembre de 1918, a la casa on encara avui hi ha l'apotecaria de la seva família, que havia estat fundada el 1873 pel seu avi, Bernat Vidal i Coves, situada en un racó de la plaça Major. L'ambient familiar era il·lustrat i de signe polític republicà i liberal. El perfil bibliogràfic de Bernat Vidal i Tomàs ha estat estudiat diverses vegades per Miquel Pons Bonet amb una profunditat que no ens permet aportar-hi

dades noves. A més, els qui s'interessin pel nostre escriptor en trobaran una informació detalladíssima a la pàgina web de l'AELC, elaborada fa poc per Isabel Vidal Munar i Antoni Vidal Ferrando. Aquí ens interessa sobretot avaluar la transcendència de la seva contribució.

Una formació en la cultura i en la llibertat

Un poc més vell que la majoria dels poetes de la generació dels cinquanta (Blai Bonet, Jaume Vidal Alcover, Josep M. Llompart...) i més jove que els de l'Escola Mallorquina (Guillem Colom, Miquel Forteza, Joan Pons i Marquès...), Vidal i Tomàs va trobar la via per superar l'atzucac estètic en què a la postguerra es trobava la poesia a Mallorca. S'havia format en l'ambient obert i liberal de la República i havia rebut un mestratge molt directe del pintor argentí Francisco Bernaregi, establert a Santanyí des del 1919. Havia assistit a classes al Liceu Ripoll, a l'Institut Ramon Llull i al Col·legi Cervantes, on havia tengut els millors professors de la Mallorca de l'època: Miquel Massutí, mossèn Antoni Pons, Andreu Crespi, Xavier Garau... Fou durant aquests anys d'estudi que va descobrir la poesia castellana moderna (A. Machado, J.R. Jiménez, Salinas, Alberti, García Lorca...) de la mà de Xavier Garau i Armet, que a la vegada hi havia entrat en contacte a finals dels anys vint, quan estudiava a Madrid. A més, en els anys d'estudiant, Vidal s'havia afiliat a Joventut Escolar, la secció juvenil de l'Associació per la Cultura de Mallorca, en què havia afermat el seu amor per la llengua i la cultura catalanes. La seva formació, però, no tenia res a veure amb l'educació repressiva, obscurantista i adoctrinadora que el franquisme imposà a partir de 1939 i que els escriptors just una mica més joves que ell ja varen rebre. Això li va permetre transmetre'ls alguns dels models més renovadors dels anys vint i trenta, que no havien estat assumits per l'Escola Mallorquina, sense abandonar els principals valors de la tradició literària mallorquina, com l'amor a la llengua catalana i a la terra, el gust pel paisatge, etcètera.

Tot i la intensa vocació per la literatura i per la història, en acabar la guerra, Vidal i Tomàs va cursar la carrera de Farmàcia, seguint la tradició familiar. Però els seus anys universitaris a Barcelona coincidiren amb el moment més dur de la postguerra: amb la fam, la repressió i la prohibició de l'ús públic del català.

Tot i la intensa vocació per la literatura i la història, seguint la tradició familiar cursà la carrera de farmàcia. A la foto el veiem a la casa on encara avui hi ha l'apotecaria de la seva família.

Vidal i Tomàs és autor d'una obra literària més aviat breu a causa de la seva mort prematura als cinquanta-dos anys.

Un mestre per a la seva generació

La vinguda a Mallorca de Manuel Sanchis Guarner, amb qui Vidal i Tomàs va travar una profunda amistat, fou providencial. El 1951, Sanchis publicà a la col·lecció «Les Illes d'Or» l'antologia *Els poetes insulars de postguerra*, en què s'aplegaven, entre d'altres, els qui aviat foren els principals protagonistes de la renovació poètica dels anys següents. Bernat Vidal i Tomàs era un dels autors seleccionats en l'antologia. Tanmateix, no fou només un dels poetes de l'aplec, sinó que en aquest moment exercí una forta influència sobre els seus companys de grup. Josep M. Llopart va dir que els joves poetes de la postguerra el tenien «una mica per capità» i que el seu exemple «els feia cercar camins novells» per als seus versos. La majoria dels poetes inclosos en *Els poetes insulars de postguerra* encara mantenen un ressò de l'Escola Mallorquina. En canvi, els poemes de Vidal i Tomàs ja hi mostren una clara ruptura, amb la introducció d'elements que procedeixen de la Generació del 27 o, fins i tot, de l'avantguarda.

“

Vidal i Tomàs es formà en l'ambient obert i liberal de la República.

El seus anys universitaris a Barcelona coincidiren amb el moment més dur de la postguerra: amb la fam, la repressió i la prohibició de l'ús públic del català.

En la seva poesia, que Miquel Pons reuní al volum *El viatger*, s'hi veu la petjada de la Generació del 27 tot seguint autors com García Lorca o Rafael Alberti.

”

El 1947, Vidal havia publicat *Mot de gràcies als artistes que pintaren a Cala Figuera de Santanyí, l'estiu del 1947*, un homenatge poètic dedicat a sis pintors. En aquest moment ja anava una passa endavant respecte de la majoria dels seus companys generacionals, cosa que fou decisiva en la formació del grup. Vidal va prendre part activa en les trobades dels Amics de les Lletres, en què sovint es visualitzà la ruptura dels joves amb l'Escola Mallorquina. Col·laborà en altres tertúlies del grup i en les celebrades a casa de Tomàs Cano a Mondragó i, en menor grau, en el projecte de la revista «Raixa», que xocà amb la repressió de la censura. També mantingué una tertúlia a la rebotiga de la seva farmàcia a Santanyí, que sobretot durant els anys cinquanta i seixanta esdevingué un lloc de pelegrinatge dels intel·lectuals de l'illa i dels de fora quan la visitaven. Els autors de la comarca —però no exclusivament— reberen el seu mestratge (Blai Bonet, Miquel Pons, Llorenç Vidal, Antònia Vicens, Antoni Vidal Ferrando...), fins al punt que s'arribà a parlar d'una Escola de Santanyí. Amb Cèlia Viñas,

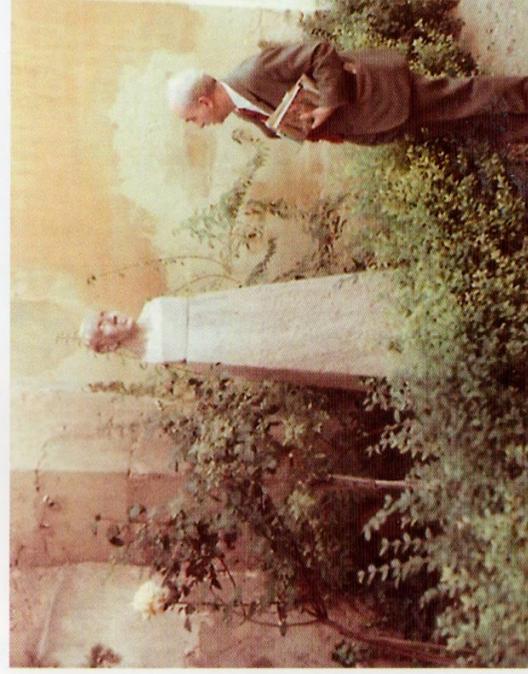
“

Josep M. Llompart va dir que els joves poetes de postguerra el tenien una mica per capità i que el seu exemple els feia cercar camins novells per als seus versos.

La seva obra té més de dos centenars d'articles publicats, a més de conferències, pregons, opuscles, etc.

La seva narrativa, que destaca per l'elegància i per la precisió lingüística, s'inscriu en el corrent del realisme psicològic.

”

El 1967 a Segòvia davant del bust de Machado.

llorca», i també a diverses revistes com «Ínsula», «Lluc», «Cort» o, entre d'altres, «Pharmaceutica Acta Balearica», la revista del Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Balears que ell mateix havia fundat el 1947. La seva obra té més de dos centenars d'articles publicats, a més de conferències, pregons, opuscles, etc. També fou un dels col·laboradors més actius en la recollida del Cançoner popular de Mallorca, del P. Ginard.

Amb mossèn Andreu Julià i Perico Pomar, el 1958 va crear el quinzenal «Santanyí», que va aparèixer fins al juny de 1965. «Santanyí» ultrapassà l'àmbit local i es convertí en una publicació d'un alt nivell cultural, que transcendí més enllà de la vila. Isabel Vidal Munar, que ha estudiat amb una meticulositat exemplar aquesta publicació i el paper que Bernat Vidal i Tomàs hi va exercir, assenyala: «L'arrelament al poble i la projecció exterior, saber harmonitzar proximitat i universalitat, van ser probablement l'èxit d'un periòdic que va ser molt més que un "quinzenal d'interessos locals"». Els articles de Vidal i Tomàs a «Santanyí» —signats amb el seu nom, amb les inicials o bé amb pseudònims com B. Llaneras, Homais o S'Endevinadero— reflecteixen la multitud d'interessos del nostre autor, que abracen la literatura, la història, l'art, la ciència, etcètera.

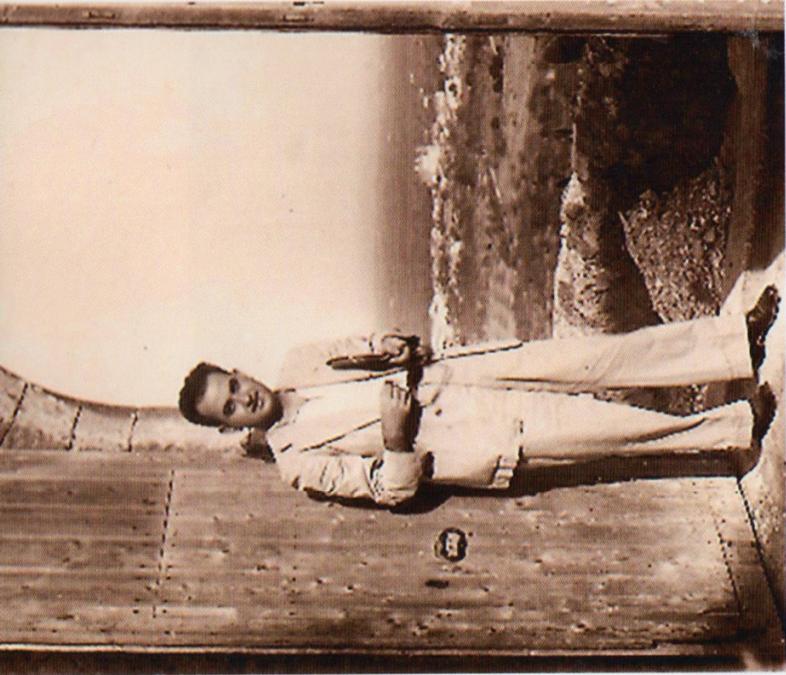
Poeta i narrador

Bernat Vidal i Tomàs és autor d'una obra literària més aviat breu, que quedà truncada a causa de la seva mort prematura, quan tan sols tenia cinquanta-dos anys. La seva poesia va romandre dispersa fins a l'any 2002, en què es reuní al volum *El viatger*, a cura de Miquel Pons. S'hi veu la petjada de la Generació del 27, especialment en algunes de les seves composicions en què assaja la moda neopopular, tot seguint García Lorca i Rafael Alberti. Vidal incorpora als seus poemes els recursos i la imatgeria de la moderna

Bernat Vidal i Tomàs fou un dels grans promotors de la poesia metafòrica a l'estil de la Generació del 27 com a via per a superar l'anquilosament en què es trobaven les lletres insulars.

Bernat Vidal i la investigació

Des del voluntarisme més absolut, Bernat Vidal també lliurà una gran part de la seva activitat a la recerca històrica. Sota el mestratge de Mn. Antoni Pons i amb l'ajut de Joan Pons i Marquès, va conrear la investigació a partir dels documents que consultava a l'Arxiu Històric de Mallorca i a la premsa mallorquina del segle XIX. Els seus objectius eren l'elaboració d'una història de Santanyí i d'una història política de la Mallorca del segle XIX, cap de les quals no pogué veure acompanyada. Això no obstant, a partir d'aquestes investigacions, sorgiren nombrosos articles i monografies, com el treball titulat *Consolació*, recull de documents i notícies sobre el santuari de Santanyí (1949). Col·laborà als periòdics «La Almudaina» i «Diario de Ma-

Vidal també va dedicar una gran part de la seva activitat a la recerca històrica. A la foto el veiem el 1948 al santuari de Consolació. El 1949 va publicar el treball titulat *Consolació, recull de documents i notícies sobre el santuari de Santanyí*.

poesia metafòrica, l'interès pels colors i per la musicalitat, els jocs infantils, l'ús de composicions com el romanç o la dècima, etc. Fins i tot, hi ha alguna intromissió en el creacionisme («Poemet amb números i estels»). L'esperit renovador encara es fa palès en el seu darrer poema, «Les Fastes de la Grande et Ancienne Ménestrandisse», en homenatge a Joan Miró. Els seus poemes, a partir de temes més aviat circumstancials, traspuen l'entusiasme davant la poesia mateixa, el gust pel malabarisme formal i la recerca de la bellesa pel camí de l'explotació dels recursos lingüístics i literaris.

La seva producció com a narrador és més àmplia. Està formada per la novel·la *Memòries d'una estàtua* (1953) i el volum de contes *La vida en rosa* (1957), a més d'un recull («Història sentimental») que va aparèixer a *Recull de contes balears* (1956) i d'un altre d'inèdit («Els tres marits burlats»), més una altra novel·la inacabada i inèdita, *Memòries del patró Revira*. La seva narrativa, que destaca per l'elegància i per la precisió lingüística, s'inscriu en el corrent del realisme psicològic, amb una mirada plena de bonhomia, de fina ironia i de poèticitat. Si bé a *Memòries d'una estàtua* parteix d'un subtil i elegant costumisme per retratar la vida d'un poble, els contes de *La vida en rosa* mostren una gran capacitat de captació psicològica dels ambients i dels personatges. Vidal-hi retrata la grisor i la mediocritat d'una societat provinciana, a partir d'uns personatges anònims, que viuen històries objectivament intrascendents («Capriccio italià», «Història del soldat», «L'aixa que sura»), i ja ens mostra la vida plàcida dels petits pobles costaners commoguts per l'arribada dels primers turistes («La vida en rosa»). Tot i això, també fa alguna intromissió en un món màgic i fantasiós («Discurs de Bion Íctil»), tot mostrant altres alternatives al realisme estricte.

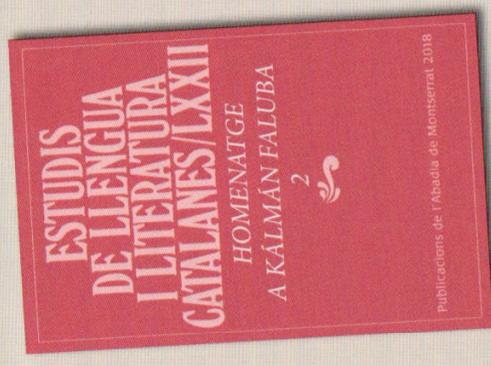
És cert que l'obra literària de Bernat Vidal és breu, però no per això és poc important. Si, a més, hi afegim la gran quantitat d'articles i de treballs de recerca que va escriure i l'influx que va exercir sobre els seus companys de generació, hem de concloure que va ser una peça decisiva en el camí que seguí la nostra literatura al llarg dels anys de la postguerra. Per això, la commemoració del seu centenari hauria de representar la recuperació de la seva obra i de la seva aportació. Al capdavant, Bernat Vidal i Tomàs va ser un escriptor generós, que ho va sacrificar tot per la nostra cultura.

ESTUDIS DE LLENGUA I LITERATURA CATALANES

Novetat

Homenatge a Kálmán Faluba 2

Segon volum del recull de treballs en honor del filòleg hongarès Kálmán Faluba.

En coedició amb l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Ausiàs Marc, 92-98 · Tel. 93 245 03 03 · comanda@pamsa.cat · www.pamsa.cat